

från originalspråk (i detta fall tyska) eller citerar från en publicerad svensk översättning (i detta fall *Om kriget*, Stockholm 1991). Det förekommer i ett kapitel flera referenser till en svensk översättning av Platon, men det framgår inte om det är till exempel Claes Lindskogs översättning från 1920-talet eller Jan Stolpes från 2000-talet. Boken saknar också ett register, vilket är en brist eftersom man som läsare skulle ha nytta av att snabbt kunna jämföra hur olika författare tar sig an teman som till exempel dygdernas enhet.

Linnéuniversitetet

PER BAUHN

Kent Andersson, *Krigarna från Valsgärde: Glimtar från en guld- och granatskimrande forntid* (Stockholm 2017).

Lika mycket som allmänheten känner till vikingatiden och de omåttligt populära vikingarna, lika lite känner den till människorna som levde under den föregående tidsperioden vendeltiden, ca 550–750 e. Kr. Bokhyllorna gapar tomma vad gäller populärvetenskapliga skildringar av denna period. Detta trots att vad som finns att berätta utifrån det arkeologiska materialet från denna tid är häpnadsväckande.

I *Krigarna från Valsgärde: Glimtar från en guld- och granatskimrande forntid* tar Kent Andersson ett viktigt steg mot att belysa såväl tidsepoken som en av Sveriges största arkeologiska skatter – Valsgärdegravfältet. Andersson har gjort en fyndmässig djupdykning i fyra av de praktfulla båtgravar som grävts fram i uppländska Valsgärde, daterade från slutet av 500-talet till och med 700-talet. Gravarna är ett urval av några av de mest magnifika båtgravarna från Valsgärdegravfältet, ett gravfält som var i bruk redan några hundra år före vår tideräknings början och som fortsatte att användas in på 1100-talet.

15 båtgravar har totalt hittats i Valsgärde. De markerar ett tydligt brott mot det tidigare gravskicket och skiljer sig radikalt från den lokala traditionen. Ungefär en man ur varje generation begravdes i båtar i Valsgärde under den här tidsperioden, och till skillnad från de övriga familjemedlemmarna brändes inte kropparna utan jordades. De fick föremål med sig till livet efter detta, alltifrån en fullständig köksutrustning och praktfulla vapen till dresserade rovdjur. Att just de fyra gravarna benämnda 5, 6, 7 och 8 står i fokus i denna bok förklaras av deras synnerligen rikhaltiga och varierade gravgods.

Inledningsvis utgår författaren från gravarnas lokalitet och teorier om platsens betydelse i förhistorisk tid, vilket följs av ett kort kapitel om vad som utmärker perioden vendeltiden. Denna sammanfattas som en drama-

tisk tid då det fornnordiska samhället genomgick en av sina allra största förändringar. Illustrativt får vi ta del av hur människorna bodde och vad de levde av. Författaren utgår från de människor som utgjorde samhällets översta skikt, aristokraterna. ”Det var den här gruppen som begravdes på ett sätt som gjorde att de även efter döden skilde sig från andra i samhället. Och det är några av dem som vi finner spåren av i gravarna i Valsgärde”, skriver Andersson (s. 15).

Kapitel 3 avhandlar hur och när arkeologerna upptäckte Valsgärde. Med ett rikt bildmaterial från de tidiga utgrävningarna under 1920-talet och framåt får vi ta del av ett stycke arkeologihistoria och kopplingen mellan männen i gravarna och den samtida intelligande bosättningen och hallbyggnaden. En genomgång av hur gravskicket förändras vid den här tiden och av olika former av båtgravar leder vidare till ett resonemang om hur fyndmaterialet vid närmare granskning kan dölja en annan mening än att de enbart skulle vara personliga ägodelar som den döde skulle ha med sig i livet efter detta. Andersson återkopplar till teorin att de i själva verket varit gamla, till och med antikviteter, och i vissa fall trasiga: kanske var detta en önskan om att knyta an till äldre generationer, och att de gamla föremålen har haft ett högre prestigevärde – kanske till och med liksom i sagorna varit ryktbara med egna namn och berättelser.

Störst fokus har Andersson lagt på en sammanställning av just fyndmaterialet i gravarna, vilket utgör ungefär tre fjärdedelar av bokens innehåll. Läsaren får här en allmän introduktion till vad som utmärker varje fyndkategori under vendeltiden, följt av en gedigen genomgång av det specifika fyndmaterialet från de fyra gravarna. I ett första kapitel avhandlas vilka vapen och vilken typ av utrustning männen fick med sig, såsom svärd, sköldar, pilbågar etcetera. Här får vi också kortare utblickar mot andra kulturer som kan ha inspirerat hantverkarna och ”hur de tog det bästa från två världar och kombinerade det till något som var användbart i Mälardalen”. De följande kapitlen avhandlar djuren som följde dem i graven, följt av mat- och dryckesrelaterade föremål, nöjesrelaterade föremål och om det förgängliga såsom textilier och andra liknande organiska ämnen, samt vad som för oss i dag inte förefaller vara lika uttalade statusmarkörer. Att författaren väljer att ta upp det som inte bevarats till våra dagar skapar en bra helhetsbild av hur gravarna en gång kan ha sett ut, och han sammanfattar väl hur samtliga fynd haft en bestämd uppgift och lagts ned av en speciell anledning.

Detta är en bok för den som i första hand vill lära sig mer om just föremålen i dessa fyra praktfulla båtgravar, som just ger oss glimtar från den guld- och granatskimrande vendeltiden. Fynden beskrivs ofta mycket detaljerat, och läsaren förväntas ha en del förkunskaper om tekniska begrepp och terminologi. Upplägget som författaren har valt med hänvisningar mellan

gravarna 5,6,7 och 8 gör vidare att läsaren med fördel bör ha en förförståelse om vilka dessa gravar är. Men även för den initierade hade boken tjänat på exempelvis ett uppslag med samlad grafisk design över gravarna, som läsaren kan gå tillbaka till då jämförelserna mellan fynden i de olika gravarna görs. Ett alternativ skulle kunna varit att författaren fokuserade på varje grav för sig.

Trots ovanstående anmärkningar är *Krigarna från Valsgårde: Glimtar från en guld- och granatskimrande forntid* intressant och klart läsvärd. Boken är ett viktigt tillskott till att fylla den vendeltida luckan för en bredare publik. Läsaren hänförs av den praktfullhet som gravarna utgjorde, men gravarna fungerar också som en intressant ingång till vad de gravlagda kan berätta om samhället och om de efterlevande. Jag efterlyser fler verk som kan göra detta.

Stiftelsen Uppåkra arkeologiska center

SOFIA WINGE

Nils Modig, *Båtsmän från Bohuslän: Tjänsten i flottan och livet på torpet* (Malmö: Universus Academic Press 2017). 297 s.

Det ständiga knektehållet är väsentligt mer utforskat än båtsmännen i det yngre indelningsverket. I bägge fallen gäller dock att mycket av vår kunskap bygger på insatser från amatör- och lokalhistoriker. Den militära indelningen satte sin prägel på bondesamhället under mer än 200 år innan den avskaffades i början av 1900-talet. Militären organiserades enligt ett rikstäckande system som behövde anpassas efter lokala förutsättningar. En allsidig förståelse kräver därför många kompletterande studier av regionala förhållanden.

Nils Modig är pensionerad kommandörkapten och sommarbohuslänning. Han har tidigare bland annat skrivit en bok om Strömstad i krig och ofred. I förordet till den nya boken frånsäger han sig vetenskapliga anspråk, men han har ingen anledning att hålla sitt ljus under skäppan. Bortsett från lite svajiga transkriberingsprinciper och en del skönhetsfläckar i formalian är det en gedigen undersökning. Källmaterialsituationen är stundtals otillfredsställande, inte minst för de äldsta perioderna, men Modig redovisar tydligt när källorna tiger och spekulationer vidtar. Viss komparation med annan forskning redovisas, framför allt vad gäller den undersökta populationens sociologiska sammansättning. Jämförelserna blir delvis impressionistiska på grund av den lilla mängden jämförbar forskning, men de antyder att båtsmanssystemet uppvisade stora lokala variationer i rekrytering och utform-